

Н. В. Рубель,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті розглянуті теоретичні аспекти процесу підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей до іншомовного професійного спілкування. Проаналізовано роль і значення іншомовної професійної підготовки у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей. Визначені і теоретично обґрунтовані рівні іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців природничих спеціальностей.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх фахівців природничих спеціальностей, іншомовна професійна підготовка майбутніх фахівців природничих спеціальностей, іншомовне професійне спілкування майбутніх фахівців природничих спеціальностей.

В статье рассмотрены теоретические аспекты подготовки будущих специалистов естественных специальностей к иноязычному профессиональному общению. Проанализированы роль и значение иноязычной профессиональной подготовки в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов естественных специальностей. Определены и теоретически обоснованы уровни иноязычного профессионального общения будущих специалистов естественных специальностей.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущих специалистов естественных специальностей, иноязычная профессиональная подготовка будущих специалистов естественных специальностей, иноязычное профессиональное общение будущих специалистов естественных специальностей.

The article deals with the theoretical aspects of the future specialists majoring in science training for foreign language professional communication. The role and the place of foreign language professional training in the process of the future specialists majoring in science education have been analysed. The levels of foreign language professional communication of the future specialists majoring in science have been defined and proved theoretically.

Key words: professional education of the future specialists majoring in science, foreign language professional education of the future specialists majoring in science, foreign language professional communication of the future specialists majoring in science.

Постановка проблеми. Розширення міжнародних зв'язків, збільшення кількості програм обміну студентами та викладачами, намагання України інтегруватись у світовий та європейський простори висувають нові вимоги до вітчизняних фахівців різних напрямів підготовки. Головним завданням вищої освіти України стала підготовка фахівців нового типу, які зможуть реалізувати цю інтеграцію та гідно конкурувати на міжнародному ринку праці. Значних змін у цьому напрямку вимагає система вітчизняної вищої освіти, особливо у вивченні базових навчальних дисциплін (у т.ч. іноземних мов). Професійна підготовка фахівців стала предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Особливо актуальною, на нашу думку, є дослідження особливостей оптимізації професійної підготовки фахівців нефілологічних спеціальностей, зокрема, фахівців природничих спеціальностей, адже загалом відомо, що саме природничі галузі розвиваються надзвичайно активно і потребують відповідного підвищення професійної підготовки фахівців, які там працюють і працюватимуть. Згідно переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, до напрямів підготовки фахівців природничого профілю належать: фізика та прикладна фізика, хімія, біологія, географія, гідрометеорологія, геологія, екологія, геодезія, картографія, землевпорядкування [5, с. 295].

Іншомовна професійна підготовка була і є темою багатьох наукових розвідок вітчизняних науковців, адже саме володіння іноземними мовами дозволяють нашим фахівцям, у тому числі і фахівцям природничих спеціальностей, активно співпрацювати у їх професійних галузях. Необхідність оптимізації іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей зумовлена ще й скороченням аудиторних годин і збільшенням відповідно годин на самостійну роботу студента.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливо гостро в умовах скорочення аудиторних годин для іншомовної професійної підготовки стоїть питання формування у студентів природничих спеціальностей готовності до іншомовного професійного спілкування. Адже, формування у студентів природничих спеціальностей навичок іншомовного професійного спілкування без присутності викладача виявляється досить важким, а часом навіть неможливим. Це зумовлено відсутністю необхідності складання іспиту ЗНО з іноземної мови у випадку вступу на природничі спеціальності вишів. Ці суперечності у процесі іншомовної професійної підготовки фахівців природничих спеціальностей з одного боку та вимогами сьогодення з іншого, зумовили тему цього наукового дослідження.

Метою даної статті є висвітлення окремих теоретичних аспектів процесу підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей до іншомовного професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень. Багато вітчизняних дослідників вивчають питання оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей. Методологічну й теоретичну основу дослідження складають засади, положення та висновки фундаментальних теорій і концепцій: міжособистісного спілкування (В. Авраменко, І. Бабій, Л. Гапоненко, А. Загнітко, В. Куніцина, І. Мегалова, С. Сирьоскіна, О. Степанов, Л. Філіпс та ін.); особистісного та професійного розвитку студентів негуманітарного профілю (М. Архангельська, Г. Білецька, О. Вознюк, Ю. Гапон, Г. Головченко, Н. Глузман, Р. Гришкова, О. Куліш, Н. Логутіна, Н. Микитенко, І. Молоцька, О. Павленко, Є. Павлютенков, Н. Рідей, С. Рудишин, М. Симоновська, Г. Скуратівська, С. Старовойт, Н. Сура, Ю. Федоренко, І. Шапошникова, Н. Шеверун та ін.).

Виклад основного матеріалу. Іншомовна професійна підготовка давно визнана вагомим складовою професійної підготовки фахівців природничих спеціальностей, адже у сучасних умовах розвитку і постійного розширення всебічних міжнародних контактів іноземна мова стала найважливішим засобом професійного спілкування [7, 4]. Метою іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей є формування у них готовності до професійного спілкування в іншомовному середовищі. Важливим, на нашу думку, буде висвітлити окремі теоретичні аспекти процесу підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей до іншомовного професійного спілкування.

Питання теоретичних особливостей процесу підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей до іншомовного професійного спілкування слугували предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Так,

одним з напрямів наукових розвідок у цьому напрямі було дослідження самого поняття іншомовного професійного спілкування фахівців природничих спеціальностей. Ми погоджуємось з думкою науковця О. Тинкалюк, що іншомовне професійне спілкування як інтегроване поняття, складається з двох частин: іншомовного спілкування та професійного спілкування [8, с. 33]. А також, з думкою науковця О.Куліш, що професійне спілкування має свій специфічний зміст, структуру, функції і є системним елементом професійної підготовки фахівця. Сутність, характер, цілісно-функціональний аспект професійного спілкування полягає в організації системи взаємодії суб'єктів специфічних видів діяльності [3]. Поняття «професійне» визначається словниками, як таке, що пов'язане з певною професією, яке об'єднує людей однієї професії чи близьких професій [1, с. 1245]. А, «професія», з точки зору сучасної української мови, визначається як рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань і навичок та є для особи джерелом існування [1, с. 1243]. Професійне спілкування фахівців природничих спеціальностей ми розглядаємо як систему взаємодії суб'єктів їхньої сфери діяльності, спрямовану на необхідність обміну інформацією, думками, знаннями, досвідом у цій сфері.

Іншомовне спілкування визначається дослідниками, як: процес обміну інформацією, уміння передавати її структурою і формами іноземної мови для досягнення цілей і завдань, об'єднаних єдиною стратегією взаємодії, взаєморозуміння і взаємовпливу [9, с. 91-92]; міжособистісна взаємодія в сфері інформаційно-пізнавального контакту, який передбачає взаємний обмін інформацією, в основі якого – зворотній зв'язок з співрозмовником, з врахуванням можливостей пізнавального й емоційного впливів на нього, що здійснюється на основі специфіки мовленнєвого і поведінкового етикету, прийнятого в суспільстві носіями мови [2, с. 74]. Ми погоджуємось з думкою науковця О. Тинкалюк, що іншомовне та професійне спілкування – дві частини одного інтегрованого поняття, які доповнюють одне одного: іншомовне спілкування набуває професійного забарвлення, а професійне спілкування в іншомовному середовищі отримує статус іншомовного професійного спілкування [8, с. 33]. Процес підготовки до іншомовного професійного спілкування є об'єктом багатьох наукових досліджень. Так, Н. Сура трактує іншомовне професійне спілкування як процес, у межах якого забезпечується потенційна здатність учасників спілкування реалізувати обмін інформацією іноземною мовою, а також самостійно проводити пошук, накопичення й розширення обсягу професійно важливих знань у процесі природного іншомовного професійно орієнтованого спілкування із зарубіжними фахівцями [7, с. 8]. Ми погоджуємось з думкою науковця О. Тинкалюк, що професійне іншомовне спілкування як інтегроване поняття, відображає різні рівні інтерактивної взаємодії фахівців, яка зумовлена виробничими потребами в налагодженні контактів в іншомовному середовищі, необхідністю обміну різноманітною інформацією, професійними знаннями, досвідом професійної діяльності тощо [8, с. 33–34].

Важливим напрямом професійної підготовки майбутнього фахівця природничих спеціальностей є формування його як творчої особистості. Лише творчий підхід до виконання професійних задач дозволить йому здійснювати ініціативно-перетворювальну виробничу діяльність у режимі безпосереднього творчого пошуку. Адже, лише високий рівень творчого потенціалу забезпечить йому здатність до оновлення виробництва, яке зорієнтоване на інтенсивний розвиток [6, с. 268]. Процес формування творчого потенціалу може здійснюватись у різних напрямках. В процесі іншомовної професійної підготовки під час практичних занять з метою розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців природничих спеціальностей доцільно вирішувати навчально-пізнавальні завдання для проникнення в суть майбутньої професійної діяльності. Цьому сприяють спостереження й аналіз ситуацій професійного характеру у процесі проведення навчальних екскурсій. Наступним етапом може бути виконання фрагментів майбутньої професійної діяльності (у нашому випадку ситуації іншомовного професійного спілкування) під керівництвом викладача; подальше їх обговорення. Велике значення для формування творчої особистості майбутнього фахівця природничих спеціальностей має залучення його до науково-дослідницької роботи і вирішення наукових проблем з підвищення ефективності виробничих процесів. Для цього важливу роль відіграє тематика навчальних проєктів, презентацій іноземною мовою з можливістю представлення своїх ідей для вирішення виробничих проблемних ситуацій [10].

У процесі фахової підготовки майбутній фахівець природничих спеціальностей повинен оволодіти не тільки знаннями, вміннями і навичками у своїй професійній сфері, але й сформуватись як творча особистість, здатна до творчого пошуку у вирішенні своїх професійних задач. Розвиток професійних умінь і творчих здібностей майбутнього фахівця проходить п'ять етапів (рівнів) [6, с. 267]:

1. Інтуїтивний рівень. На цьому рівні студенти показують «перед професійні» уміння. Для вирішення професійних проблем вони діють, покладаючись тільки на інтуїцію, без вміння мотивувати те, чи інше рішення.

2. Репродуктивний рівень. У процесі вирішення професійної задачі студенти не виходять за межі регламентованих інструкцій, перевага надається роботі за чіткими шаблонами.

3. Репродуктивно-творчий рівень. Студенти вже задовільно можуть вирішити типову проблему професійного характеру. Але у випадку складніших і не прогнозованих ситуаціях виникають труднощі.

4. Творчо-репродуктивний рівень. Система знань, умінь, навичок сформована достатньо для успішного вирішення професійних задач. У випадку виникнення нетипових ситуацій студенти намагаються вирішити проблему стандартним способом. На цьому рівні студенти ще не володіють здатністю прогнозувати виробничий процес.

5. Творчий рівень. Це найвищий рівень розвитку фахових знань, умінь і навичок. За умови досягнення цього рівня студент виявляє високу професійну спрямованість особистості, добре розвинуті професійні вміння, здатність до пошуку нових методів, засобів вирішення професійних задач.

Цю послідовність формування творчого потенціалу майбутнього фахівця можемо екстраполювати на процес підготовки майбутнього фахівця природничих спеціальностей до іншомовного професійного спілкування, адже у цьому процесі майбутній фахівець повинен не тільки здобути достатній рівень знань, умінь і навичок для здійснення комунікації, але й здатність до творчого підходу у процесі вирішення професійних задач засобами спілкування. На нашу думку, процес формування творчого потенціалу майбутнього фахівця природничих спеціальностей у процесі підготовки його до іншомовного професійного спілкування відбуватиметься наступним чином:

1. На інтуїтивному рівні спілкування відбуватиметься досить хаотично. Студенти використовуватимуть у спілкуванні відомі їм з попереднього досвіду слова і вирази, не володіючи здатністю чітко сформулювати мету, якої хочуть досягти у спілкуванні. Цей рівень характерний для студентів на початковому етапі іншомовної професійної підготовки.

2. На репродуктивному рівні спілкування відбувається у межах певних правил і інструкцій. Студенти, вирішуючи професійні задачі, використовують у спілкуванні вивчені попередньо кліше. У процесі спілкування часто розраховують на підказки.

3. На репродуктивно-творчому рівні спілкування студенти задовільно справляються з вирішенням типових професійних проблем, за умови, що проблемні ситуації спілкування очікувані і не складні для вирішення.

4. На творчо-репродуктивному рівні студенти вже володіють достатнім рівнем знань, умінь і навичок, що дозволяє їм успішно справлятися з вирішенням професійних задач у процесі іншомовного спілкування. Але у випадку ускладнення або зміни передбачуваної ситуації, вони не шукають оригінального способу вирішення, а використовують традиційний.

5. На творчому рівні студенти успішно здійснюють акти комунікації для вирішення професійних задач, використовують нові методики, засоби і прийоми.

Досягнення п'ятого рівня іншомовного професійного спілкування повинно бути кінцевим етапом і метою іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей.

Висновки. Педагогічна наука і практика на сучасному етапі володіє значним досвідом щодо вивчення і наукових досліджень у галузі іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців. Зростаюча прірва між обсягом знань, призначених для вивчення і можливістю їх засвоєння може бути зменшена тільки шляхом розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців природничих спеціальностей, формування у них здатності самим регулювати процес засвоєння нових знань. Саме конструктивно спланований і правильно реалізований процес іншомовної професійної підготовки, на нашу думку, перетворює процес пізнання і здобуття нових знань у творчий процес, підштовхує майбутніх фахівців природничих спеціальностей до використання нестандартних, оригінальних, продуктивних методів вирішення завдань і є основним фактором розвитку творчої активності майбутнього фахівця в процесі його іншомовної професійної підготовки, зокрема, та у його подальшій професійній діяльності, загалом.

Подальші дослідження. Перспективи подальших досліджень шляхів оптимізації процесу підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей до іншомовного професійного спілкування можуть охоплювати аналіз закордонного досвіду реалізації такого процесу та шляхи використання цього досвіду у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей в Україні.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
2. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. П. Гапоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 203 с.
3. Куліш О. І. Формування основ професійного спілкування у майбутніх менеджерів організацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. І. Куліш. – Луганськ, 2006. – 20 с.
4. Микитенко Н. О. Технологія формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю / Н. О. Микитенко. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – 411 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями». // Освіта в Україні : Нормативна база. – К. : КНТ, 2011. – С. 289 – 324.
6. Степанов О. М. Основи педагогіки і психології : посібн. / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.
7. Сура Н. А. Навчання студентів професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. А. Сура. – Луганськ, 2005. – 20 с.
8. Тинкалюк О. В. Використання професійно-орієнтованих текстів з англійської мови в процесі підготовки економістів до професійного іншомовного спілкування / О. В. Тинкалюк // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Спецвипуск «Сучасні технології в навчанні та вихованні у вищій школі». – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2009. – С. 31–37.
9. Шапошникова И. А. Формирование готовности студентов колледжа к иноязычному общению: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. А. Шапошникова. – Магнитогорск, 2005. – 184 с.
10. Stoller F.L. (1997) Project Work. A Means to Promote Language Content. Forum, 35/4.